

Міністерство освіти і науки, молоді та спорту України
Полтавський національний педагогічний університет імені В.Г.Короленка
Психолого-педагогічний факультет
кафедра психології

О.Г. Мирошник

**Методичні рекомендації до виконання самостійної і індивідуальної
роботи з навчальної дисципліни
„ Соціальна психологія” для студентів
зі спеціальності 6.030201 „ Психологія”
стаціонарного відділення**

Полтава – 2012

Методичні рекомендації до виконання самостійної і індивідуальної роботи з навчальної дисципліни „Соціальна психологія” для студентів зі спеціальності 6.030201 „Психологія” стаціонарного відділення / Мирошник О.Г. – Полтава, 2012. – 26 с.

Рекомендовано до друку вченою радою Полтавського державного педагогічного університету ім. В.Г.Короленка (протокол №__ від _____ 2012 р.

Автори-укладачі:

Мирошник Олена Георгіївна – кандидат психологічних наук, доцент кафедри психології психолого-педагогічного факультету Полтавського державного педагогічного університету імені В.Г.Короленка.

Рецензенти:

доцент, кандидат психол. наук І.С.Тодорова

доцент, кандидат психол. наук О.Г.Коваленко

© – Мирошник О.Г., 2012

ЗМІСТ

1. Передмова.....	4
2. Загальні вимоги до самостійної та індивідуальної роботи.....	5
3. Самостійна і індивідуальна робота при вивченні модулю „Вступ до соціальної психології”.....	6
4. Самостійна і індивідуальна робота при вивченні модулю „Психологія спілкування”.....	9
5. Самостійна і індивідуальна робота при вивченні модулю „Соціальна психологія груп”.....	13
6. Самостійна і індивідуальна робота при вивченні модулю „Психологія груп”.....	18
7. Список літератури.....	21

ПЕРЕДМОВА

Методичні рекомендації до курсу загальної психології укладено відповідно до вимог кредитно-модульної системи організації навчального процесу з загальної психології. Зміст навчального матеріалу побудовано на основі підручників та навчальних посібників, які рекомендовані Міністерством освіти і науки України до впровадження в навчальний процес у вищі навчальні заклади, зокрема: „Соціальна психологія” (Л. Е. Орбан-Лембрик.- К., 2000), „Соціальна психологія” (В.В.Москаленко.- К., 2000), „Соціальна психологія” (М.Н.Корнєв, А.Б.Коваленко-К.,1999).

Мета вивчення навчальної дисципліни – загальнотеоретична підготовка майбутнього психолога, засвоєння ним системи понять і категорій соціальної психології.

Завдання:

- доцільне використання термінологічного апарату соціальної психології для аналізу особистості, розуміння її структури та аспектів функціонування в системі соціально-психологічної взаємодії, визначення психологічних особливостей соціальних груп, соціальних спільностей та масової поведінки;
- формування знань та навичок щодо використання методів та методичних процедур у дослідженні феномену соціально-психологічної реальності;
- розвиток інтересу до самопізнання та формування професійної культури, майбутнього психолога.

У методичних рекомендаціях до курсу розглянуто такі питання:

- предмет, завдання та функції соціальної психології;
- історичні етапи розвитку соціально-психологічних знань;
- методологічні принципи та методи дослідження соціально-психологічних феноменів;
- психологічні особливості спілкування;
- психологія соціальних груп;
- групова динаміка та групові процеси;
- психологія особистості;
- соціально-психологічні аспекти особистості.

Розгляд кожної теми передбачає розкриття ключових понять та визначення формалізованої структури її головних логіко-семантичних елементів. Навчальний матеріал побудовано з урахуванням змістовних модулів курсу загальної психології. Методичні рекомендації містять докладний опис завдань до виконання індивідуальної та самостійної роботи студентів, перелік основної та додаткової літератури, завдання для поточного та підсумкового контролю знань студентів.

На засвоєння курсу відводиться 4 кредитів (144 год). Організації самостійної і індивідуальної роботи на першому курсі передбачає таку структуру розподілу годин: – самостійна робота (33год.), - індивідуальна робота (33 год.).

2. Загальні вимоги до самостійної та індивідуальної роботи

Індивідуальна робота студентів включає такі види завдань: складання словника термінологічних термінів, складання структурно-логічної схеми, вирішення психологічних задач. Виконання цих завдань доцільно здійснювати у такій послідовності:

1. „Складання словника психологічних термінів та понять”.
2. „Складання структурно-логічної схеми”.
3. „Вирішення психологічних задач”.

Складання словника психологічних термінів і понять

Зміст завдання

Скласти тематичний словник психологічних термінів та понять, який має містити визначення опорних понять до семінарського заняття з теми, тлумачення спеціальних термінів та понять, що зустрічаються у текстах статей, матеріалах підручника тощо.

Методичні рекомендації

До словника доцільно включати всі психологічні терміни та поняття, зміст яких невідомий або не цілком зрозумілий для студента. Тлумачення понять можна знайти в спеціальних психологічних словниках, енциклопедичних словниках та довідниках загального спрямування, тлумачних словниках української мови, тлумачних словниках іншомовних слів тощо.

Крім тлумачення поняття, необхідно вказати джерело та автора, за яким подається визначення.

Вимоги до оформлення

Для ведення психологічного словника відводиться окремий зошит, розташовувати поняття у словнику доцільно за темами, а не за алфавітом.

Складання структурно-логічної схеми

Зміст завдання

Скласти структурно-логічну схему з теми за матеріалами конспекту лекцій, основної літератури до семінарського заняття, конспектів статей, літератури для самостійного опрацювання тощо.

Методичні рекомендації

Основні елементи тексту (терміни, поняття, визначення, висновки ін.) необхідно розташувати у вигляді ізольованих ділянок поля на аркуші паперу та стрілками вказати, у якому зв'язку між собою вони знаходяться.

1. Прочитати конспект лекції та літературу, рекомендовану для підготовки до семінарського заняття та самостійного опрацювання та виписати на окремі аркуші заголовки розділів та підрозділів теми.
2. З кожного розділу виписати основні поняття та категорії.
3. Знайти зв'язки між поняттями всередині розділів та знайти узагальнюючі поняття та категорії.
4. Знайти найбільш загальні категорії та поняття, що об'єднують зміст теми. Не виключено, що об'єднуючі поняття включено до заголовків теми.
5. Побудувати логічну структуру, що включає обрані поняття і категорії з врахуванням взаємозв'язків між ними.
6. Уточнити та доповнити схему (за необхідності).

Вимоги до оформлення

Схеми оформлюються на аркушах паперу формату А4 і скріплюються.

Оцінювання роботи

індивідуальна робота – 2,5 бал. за кожний тематичний модуль (максимальна кількість балів -10);

самостійна робота – 2,5 бал. за кожний тематичний модуль (максимальна кількість балів-10).

1.7. Рекомендації для студентів щодо опрацювання змістовних модулів. індивідуальної та самостійної роботи, оформлення звітної документації, організації навчального процесу.

Виконання завдань самостійної роботи та індивідуальних завдань доцільно здійснювати в такій послідовності:

1. Проаналізувати завдання для самостійної роботи та індивідуального виконання з окремої теми.

Виконати завдання:

2. „Конспектування статей”;
3. „Складання структурно-логічної схеми”.

3. Самостійна і індивідуальна робота при вивченні модулю „Вступ до соціальної психології”

Зміст модулю

Соціально-психологічна реальність як об'єкт соціальної психології. Поняття про соціальну психіку. Психічне як суб'єктивне відображення та регулятор соціального процесу. Спільна діяльність та інтерсуб'єктивні відносини як основа виникнення соціально-психологічних явищ. Інтеграція “соціального” та “індивідуального” як шлях розвитку сучасної соціальної Характеристика явищ через які виявляється соціально-психологічна реальність (мінливі психічні групові утворення як відображення певних соціальних ситуацій в конкретно-історичних умовах, стійки масовидні явища психіки, стійки психічні утворення, які характеризують соціальний характер групи, соціальність поведінки особистості в ситуації групи). Форми існування соціально-психологічних явищ: житейська, зразки мистецтва і літератури. наука, мислительна парадигма, психотехніка. Функції соціально-психологічних знань. Основні підходи до визначення предмету соціальної психології в західній та вітчизняній психології. Дискусія про предмет соціальної психології у 20-60 роках ХХ століття. Предмет та розділи соціальної психології за Г.М. Андреевой. Категорії та поняття соціальної психології (соціально-психологічна реальність. взаємодія. спілкування, групова динаміка, соціально-психологічний тип. груповий процес, масова свідомість. соціальна група та ін.). Підходи до визначення основних розділів соціальної психології. Взаємозв'язки соціальної психології з іншими галузями знання (психологією, соціологією, акмеологією віковою психологією, психологією управління. етнопсихологією).Сфери застосування прикладної соціальної психології. Етапи становлення соціальної психології як науки, розуміння факторів які сприяли визначенню предмету соціальної психології, усвідомлення теоретичних засад розвитку соціальної психології на заході та у вітчизняній психології. Характеристика емпіричних передумов та теоретичних виток соціальної психології. Соціально-психологічні ідеї у поглядах античних філософів. Розробка соціально-психологічних проблем у філософії нового часу. Соціально-психологічна проблематика в історико-еволюційній соціології ХІХ ст. (О.Конт). Виокремлення соціальної психології в самостійну науку. Перші соціально-психологічні теорії: психологія народів (М.Лацарус, Г.Штейнталь), психологія мас (Г.Лебон, С.Сігеле), психологія інстинктів соціальної поведінки (В.Мак-Даугалл).Особливості розвитку соціальної психології як прикладної науки. Мала група як головний об'єкт соціально-психологічних досліджень. Впровадження соціальної психології у систему виробництва (Е.Мейо). Класична та

неокласична теорії організації (Ф.Тейлор, А.Файоль). Поняття “первина група” (Г.Зімель, Ч.Кулі). Формування основ та програми експерименту в соціальній психології в роботах Г.Меде, Ф.Олпорта. Дослідження соціальної фасилітації та соціальної інгібіції. Лабораторний експеримент як основний метод дослідження у соціальній психології. Біхевіоризм та необіхевіоризм як течії соціальної психології. Научіння як основний механізм соціальної поведінки. Базові поняття сучасного біхевіоризму: “стимул”, “реакція”, “драйв”, “генералізація” та “дискримінація”, “підкріплення”. Теорія агресії та наслідування (Н.Міллер, А.Доллард). Соціо-біхевіористський підхід А.Бандури. Теорії дідичної взаємодії Д.Тібо та Г.Келлі. Фактор взаємного обміну винагородами та покараннями. Матриця виходів як основа аналізу соціальної взаємодії. Теорія елементарної соціальної поведінки Г.Хомольеса. Здобутки та недоліки біхевіористичного та необіхевіористичного напрямку.

Спільне та особливе у розгляді соціально-психологічних проблем у класичному психоаналізі та неофрейдизмі. Специфіка соціально-психологічного у динамічній теорії функціонування груп (А.Байон). Терапевтична група як макро варіант індивіда та елемент групової структури. Теорія розвитку групи (В.Бенніс, Г.Шепард). Характеристика Т-груп для аналізу соціально-психологічних процесів.

Когнітивістська орієнтація: гештальтпсихологія; гештальтпсихологія як передумова розвитку когнітивної психології; ідея взаємозв'язку індивіда та оточення. Теорії когнітивної відповідності (Ф.Хайдер, Т.Ньюком, Л.Фестінгер, Ч.Осгуд, П.Танненбаум). Теорія структурного балансу Ф.Хайдера. Теорія комунікативних актів Т.Ньюкома. Теорія конгруентності Ч.Осгуда та П.Танненбаума. Когнітивний підхід С.Аша, Д.Креча, Р.Крачфілда. Перспективи та недоліки розвитку когнітивістської орієнтації у соціальній психології.

Інтеракціоністська орієнтація у соціальній психології. Концепція Дж. Міда як теоретичне джерело інтеракціонізму. Інтеракція як відправний пункт соціально-психологічного аналізу. Символічний інтеракціонізм як головний напрямок інтеракціоністської орієнтації: “Чикагська школа” (Г.Блумер), “Айовська школа” (М.Кун). Поняття символічної взаємодії, значення символів та жестів у формуванні людської психіки. Рольові теорії Т.Сарбіна, Е.Гофмана, Р.Лінтон. Прийняття ролі іншого, як умова взаємодії між людьми. “Соціальна драматургія” Е.Гофмана. Теорія референтної групи (Г.Хаймен, Т.Ньюком, М.Шеріф, Г.Келлі, Р.Мертон). Здобутки та недоліки інтеракціоністського напрямку у соціальній психології.

Особливості розвитку соціальної психології в СРСР та Україні. Труднощі в розробці наукового підходу до розв'язання соціально-психологічних проблем у 20-ті роки в СРСР. Основні течії у соціальній психології того часу: рефлексологічна (В.М.Бехтерев), психологія поведінки (П.П.Блонський), реактологічна (К.М.Корнілов). Культурно-історична концепція Л.С.Виготського та її вплив на розвиток соціальної психології. Зародження “діяльній концепції” в роботах О.М.Леонтьєва, С.Л.Рубінштейна. Соціально-психологічні ідеї у поглядах українських мислителів: С.Морського, Ф.Прокоповича, Г.Сковороди, В.Яніва, О.Керленецького. Визначення поняття “методологія науки”. Загальна методологія, спеціальна (часткова) методологія та методичні прийоми дослідження: взаємозв'язок понять та їх диференціація. Методологічні принципи соціальної психології (принцип історизму, об'єктивності, системності, розвитку, гуманізму, активності і творчій діяльності, принцип зворотного зв'язку). Специфічні особливості соціально-психологічного дослідження. Проблема емпіричних даних у соціальній психології. Особливості побудови гіпотез та теорії в соціально-психологічному дослідженні. Репрезентативність та надійність емпіричних даних у соціально-психологічному дослідженні. Валідність, точність та надійність як головні вимоги до дослідницького інструментарію та отриманої інформації. Поняття “вибірка”, “генеральна сукупність”, “часткова вибірка”. Проблема репрезентативності вибірки. Види вибірок. Програма соціально-психологічного дослідження. Етапи

соціально-психологічного дослідження. Різні підходи до класифікації методів дослідження (Б.Ананьєв, С.Рубінштейн, Б.Кєдров, А.Свенцицький, В.Семенов та ін.). Роль лабораторного експерименту в соціальній психології: “ефект експериментатора”, “ефект досліджуваного” та їх вплив на репрезентативність соціально-психологічного дослідження. Проблема цінностей як специфічна проблема репрезентативності даних соціально-психологічного дослідження. Особливості організації лекційної та

Індивідуальна робота студентів

Тема „Предмет, завдання та функції соціальної психології”

Завдання №1. Складання тематичного словника психологічних термінів та понять.

Скласти тематичний словник термінів та понять, який має містити визначення опорних понять до семінарського заняття з теми. Необхідно вказати джерела, за якими подаються визначення понять.

Завдання №2. Складання структурно-логічної схеми.

Скласти структурно-логічну схему з теми ”Предмет, завдання та функції соціальної психології” за матеріалами конспекту лекцій, основної літератури до семінарського заняття, конспектів статей. Основні елементи тексту (терміни, поняття, визначення, висновки ін.) необхідно розташувати у вигляді ізольованих ділянок поля на аркуші паперу та стрілками вказати, у якому зв’язку між собою вони знаходяться.

Тема „Історія становлення соціальної психології як науки”

Завдання №1. Складання тематичного словника психологічних термінів та понять.

Скласти тематичний словник термінів та понять, який має містити визначення опорних понять до семінарського заняття з теми. Необхідно вказати джерела, за якими подаються визначення понять.

Завдання №2. Складання структурно-логічної схеми.

Скласти структурно-логічну схему з теми ” Історія становлення соціальної психології як науки”. Характеристика підходів до її вивчення” за матеріалами конспекту лекцій, основної літератури до семінарського заняття. Основні елементи тексту (терміни, поняття, визначення, висновки ін.) необхідно розташувати у вигляді ізольованих ділянок поля на аркуші паперу та стрілками вказати, у якому зв’язку між собою вони знаходяться.

Тема „Методологія та методи соціально-психологічного дослідження”

Завдання №1. Складання тематичного словника психологічних термінів та понять.

Скласти тематичний словник термінів та понять, який має містити визначення опорних понять до семінарського заняття з теми. Необхідно вказати джерела, за якими подаються визначення понять.

Завдання №2. Складання структурно-логічної схеми.

Скласти структурно-логічну схему з теми ”Методологія соціально-психологічного дослідження”. Характеристика підходів до її вивчення” за матеріалами конспекту лекцій, основної літератури до семінарського заняття. Основні елементи тексту (терміни, поняття, визначення, висновки ін.) необхідно розташувати у вигляді ізольованих ділянок поля на аркуші паперу та стрілками вказати, у якому зв’язку між собою вони знаходяться.

Самостійна робота студентів

Тема „Предмет, завдання та функції соціальної психології”

Завдання . Конспектування статей.

Скласти конспекти статей провідних вітчизняних авторів з даної проблеми. У конспекті виділити основні положення статті у вигляді тез, на умовні виписки-цитати дати посилання на сторінки в хрестоматії.

Перелік статей для конспектування:

1. Майерс Д. Социальная психология. СПб.: Питер, 1998 - С.33-45.

Тема „Історія становлення соціальної психології”

Завдання. Конспектування статей.

Скласти конспекти статей провідних вітчизняних авторів з даної проблеми. У конспекті виділити основні положення статті у вигляді тез, на умовні виписки-цитати дати посилання на сторінки в хрестоматії.

Перелік статей для конспектування:

1. Лебон Г. Душа толпы // Социальная психология. Хрестоматия. М.:Аспект пресс, 1999.- С.42-49.
2. Вундт В. Задачи и методы психологии народов // Социальная психология. Хрестоматия.- М: Аспект пресс, 1999,- С. 37-42.

Тема „Методологія та методи соціально-психологічного дослідження”

Завдання. Конспектування статей.

Скласти конспекти статей провідних вітчизняних авторів з даної проблеми. У конспекті виділити основні положення статті у вигляді тез, на умовні виписки-цитати дати посилання на сторінки в хрестоматії.

Перелік статей для конспектування:

1. Майерс Д. Социальная психология. СПб.: Питер, 1998 - С.46-63

4. Самостійна і індивідуальна робота при вивченні модулю „Психологія спілкування”

Зміст модулю

Психологічна природа спілкування, теоретичні підходи у дослідженні спілкування, порівняльний аналіз спілкування з іншими психічними феноменами.

Спілкування як умова існування людини та суспільства. Визначення змісту потреби у спілкуванні як потреби людей в співробітництві та соціальному розвитку. Поняття спілкування у вузькому та широкому розумінні. Особливості розвитку спілкування в онтогенезі. Етапи становлення потреби у спілкуванні за М.І.Лісіной, їх функціональна спрямованість. Спілкування та діяльність. Взаємозв'язок спілкування та спільної діяльності, спілкування та соціальні відносини. Суб'єкт-об'єктна та суб'єкт-суб'єктна парадигми спілкування та діяльності. Основні підходи до визначення психологічної структури спілкування за Г.М.Андреевой. Спілкування та комунікація. Спілкування та взаємодія. Спілкування та соціальна перцепція. Рівні спілкування за Б.Ф.Ломовим : макрорівень, мезорівень, мікрорівень. Види та форми спілкування: за змістом, за метою, за засобами. Підходи до визначення функцій спілкування: інформаційно-комунікативна, регулятивно-комунікативна, афективно-комунікативна (за Б.Ф.Ломовим); контактна, інформаційна, спонукальна, координаційна, розуміння, амотивна, встановлення відносин, здійснення впливу (за Л.Карпенко). Особливості соціально-орієнтованого та особистісного спілкування. Спілкування як спосіб реалізації міжособистісних та соціальних відносин. Форми спілкування: бесіда (ритуальна, особистісна, ділова), розмова по телефону, переговори, збори. Сутність обміну інформацією між людьми – використання знакових систем. Структура комунікативного процесу: адресант, кодування, комунікативний канал. декодування, адресат (Р. Якобсон). Проблема тезаурусу, смисл та значення у комунікативному процесі. Різновиди інформації за впливом на реципієнта. Особливості спонукальної та констатуючої інформації. Рівні спілкування: імперативне, маніпулятивне та діалогічне. Психологічні особливості монологу та діалогу. Мовлення як специфічний засіб комунікації. Феномен семантично значущої інформації. Денотативне та конотативне значення слів. Говоріння та слухання як компоненти вербальної комунікації. Види слухання та їх змістовна характеристика. Завдання з орієнтації партнера по спілкуванню (О.О.Леонтьев). Правила, стратегії й тактики мовленевої комунікації Роль невербальної комунікації у комунікативному процесі. Оптико-кінетична система та її різновиди. Пара – та екстралінгвістичні системи та їх роль у збільшенні семантично значущої інформації. Простір та час як фактори підвищення ефективності комунікативного акту. Дослідження Е.Холла. Використання різних параметрів простору та часу у комунікативному процесі. Феномен хронотопів. “Контакт очей” як специфічний обмін інформацією. Ольфакторна знакова система. Правила використання “мови погляду”. Проблема декодифікації

невербальної поведінки. Психологічні перешкоди на шляху передачі інформації. Види бар'єрів та їх особливості. Взаємодія як форма зв'язку людей та соціальних груп у суспільстві. Внутрішня та зовнішня сторони взаємодії. Суспільні та міжособистісні відносини, їх особливості. Чуттєвий характер міжособистісної взаємодії. Підходи до розробки структури взаємодії.

Співробітництво та конкуренція як різновиди взаємодії. Погляди М. Вебера, Т. Парсонса до опису структури соціальної дії. Спільна та індивідуальна діяльності: їх особливості та специфіка (Т. Парсонс). Експериментальні схеми взаємодії Р. Бейлза. Взаємодія як контакт між людьми, фази контакту: просторовий, контакт зацікавленості, контакт обміну (Я. Щепанський). Проблеми взаємодії у символічному інтеракціонізмі (Дж. Міда). Трансактний аналіз Е. Берна соціально-психологічної взаємодії, характеристика его-станів у взаємодії. Додаткові та перехресні трансакції. Змістовна характеристика потреби у взаємодії за В. Шутцем. Взаємодія як організація діяльності. Типи та форми взаємодії та спільної діяльності. Характеристика взаємодії в системі сумісної групової діяльності (Л. І. Уманський): сумісно-послідовна, сумісно-індивідуальна, сумісно-взаємодіюча. Поняття про соціальну перцепцію (Дж. Брунер). Особливості розуміння сприйняття в загальній і соціальній психології. Складові процесу соціальної перцепції. Особливості механізмів соціального сприйняття та розуміння. Феномен ідентифікації як механізм розуміння іншої людини. Емпатія та форми її прояву у спілкуванні. Соціальна рефлексія як ефективний механізм розуміння іншої людини. Феномен каузальної атрибуції. Фундаментальна помилка атрибуції (Лі Росс) та умови, що спричиняють цю помилку. Проблема спостерігача та учасника в теоріях атрибуції (Е. Джонсон, Р. Нісбет). Явище стереотипізації, його переваги та недоліки. Ефекти міжособистісного сприймання: ефект ореола, ефект первинності, ефект новизни. Особливості формування першого враження (О. О. Бодалёв).

Точність сприймання соціальних об'єктів як проблема соціальної психології. Методи дослідження точності соціальної перцепції і їх переваги та недоліки.

Проблема соціально-психологічної компетентності. Психологічні технології та їх роль у підвищенні точності соціальної перцепції. Атракція як позитивна емоційна установка на соціальний об'єкт. Детермінанти атракції. Принципи формування атракції. способи впливу у масовому спілкуванні, виявлення факторів які сприяють прояву зараження, навіювання та наслідування, захисту від дії цих явищ. Зміна поведінки та діяльності партнера по спілкуванню - основна мета психологічного впливу. Особливості психологічного впливу у стихійних та організованих групах. Соціально-психологічні теорії, що пояснюють механізм психологічного впливу. Зараження як засіб групового впливу. Зараження як несвідома схильність індивіда до співпереживання певних психічних станів. Теорії зараження (Г. Гард, В. Мак-Даугалл, Г. Лебон, Г. Олпорт, С. Московичі). Паніка як специфічний випадок соціально-психологічного зараження. Причини виникнення або посилення паніки. Умови попередження та зупинення паніки.

Навіювання як некритичне сприйняття інформації. Сугестія та контрсугестія як чинники соціалізації особистості, групової інтеграції та прогресу суспільства. Психологічна протилежність "Ми" та "Вони" – основа формування поля довіри та недовіри, дії сугестії та контрсугестії. Умови ефективності навіювання. Прикладне значення досліджень соціально-психологічної сугестії. Наслідування як відтворення індивідом певних зовнішніх рис та зразків поведінки. Традиції дослідження навіювання в історії соціальної психології (Г. Гард, Г. Лебон, Г. Зільмель, З. Фрейд, М. Михайловський). Особливості наслідування в соціальній групі. Мода як форма стандартизованої масової поведінки людей та соціальних груп. Чутки як стихійна форма передачі інформації та засіб зняття особистісного напруження в умовах дефіциту інформації. Види чуток. Чутки як спосіб підвищення власного статусу та боротьби за лідерство у групі. Засоби протидії чуткам. Ефективність дії засобів масової інформації та пропаганди як спосіб попередження чуток. Переконавання як спосіб цілеспрямованого впливу на свідомість та поведінку людини через

звертання до її власних критичних суджень. Прямий та опосередкований засоби переконання.

Індивідуальна робота студентів

Тема „Феномен спілкування у соціально-психологічних дослідженнях”

Завдання №1. Складання тематичного словника психологічних термінів та понять.

Скласти тематичний словник термінів та понять, який має містити визначення опорних понять до семінарського заняття з теми. Необхідно вказати джерела, за якими подаються визначення понять.

Основні поняття: спілкування, суспільні відносини, міжособові відносини, потреба в спілкуванні, макро рівень, мезорівень, мікрорівень спілкування, ділове спілкування, соціально орієнтоване спілкування, особистісне спілкування, ритуальне спілкування, комунікація, інтеракція, контакт, соціальна перцепція.

Завдання №2. Складання структурно-логічної схеми.

Скласти структурно-логічну схему з теми "Феномен спілкування у соціально-психологічних дослідженнях" за матеріалами конспекту лекцій, основної літератури до семінарського заняття, конспектів статей. Основні елементи тексту (терміни, поняття, визначення, висновки ін.) необхідно розташувати у вигляді ізольованих ділянок поля на аркуші паперу та стрілками вказати, у якому зв'язку між собою вони знаходяться.

Тема „Комунікативна складова спілкування”

Завдання №1. Складання тематичного словника психологічних термінів та понять.

Скласти тематичний словник термінів та понять, який має містити визначення опорних понять до семінарського заняття з теми. Необхідно вказати джерела, за якими подаються визначення понять.

Основні поняття: мовлення, кинесіка, просодіка, такесіка, ольфакторика, проксеміка, контакт очей, комунікативні бар'єри, фасцінація, емпатійне слухання, рефлексивне слухання, ретіальна та аксіальна комунікація, типи інформації у комунікативному процесі.

Завдання №2. Складання структурно-логічної схеми.

Скласти структурно-логічну схему з теми "Комунікативна складова спілкування" за матеріалами конспекту лекцій, основної літератури до семінарського заняття, конспектів статей. Основні елементи тексту (терміни, поняття, визначення, висновки ін.) необхідно розташувати у вигляді ізольованих ділянок поля на аркуші паперу та стрілками вказати, у якому зв'язку між собою вони знаходяться.

Тема „Інтерактивна складова спілкування”

Завдання №1. Складання тематичного словника психологічних термінів та понять.

Скласти тематичний словник термінів та понять, який має містити визначення опорних понять до семінарського заняття з теми. Необхідно вказати джерела, за якими подаються визначення понять.

Опорні поняття: Інтеракція. Коакція. Соціальна дія. Трансакція. „Его-стан”. Доповнююча трансакція. Перехресна трансакція. Діадична взаємодія. Символічний інтекціонізм. Схема взаємодії у середині групи за Бейлзом. Сумісно-последовна діяльність. Сумісно-індивідуальна діяльність. Сумісно-взаємодіюча діяльність.

Завдання №2. Складання структурно-логічної схеми.

Скласти структурно-логічну схему з теми "Інтерактивна складова спілкування" за матеріалами конспекту лекцій, основної літератури до семінарського заняття, конспектів статей. Основні елементи тексту (терміни, поняття, визначення, висновки ін.) необхідно розташувати у вигляді ізольованих ділянок поля на аркуші паперу та стрілками вказати, у якому зв'язку між собою вони знаходяться.

Тема „Соціально-перцептивна складова спілкування”

Завдання №1. Складання тематичного словника психологічних термінів та понять.

Скласти тематичний словник термінів та понять, який має містити визначення опорних понять до семінарського заняття з теми. Необхідно вказати джерела, за якими подаються визначення понять.

Опорні поняття: Соціальна перцепція. Міжособистісна перцепція. Ідентифікація. Рефлексія. Емпатія. Стереотипізація. Каузальна атрибуція. Ефект ореола. Ефект новизни. Ефект первинності. Атракція. Міжособовий зворотній зв'язок.

Завдання №2. Складання структурно-логічної схеми.

Скласти структурно-логічну схему з теми "Соціально-перцептивна складова спілкування" за матеріалами конспекту лекцій, основної літератури до семінарського заняття, конспектів статей. Основні елементи тексту (терміни, поняття, визначення, висновки ін.) необхідно розташувати у вигляді ізольованих ділянок поля на аркуші паперу та стрілками вказати, у якому зв'язку між собою вони знаходяться.

Самостійна робота студентів

Тема „Феномен спілкування у соціально-психологічних дослідженнях”

Завдання. Конспектування статей.

Скласти конспекти статей провідних вітчизняних авторів з даної проблеми. У конспекті виділити основні положення статті у вигляді тез, на умовні виписки-цитати дати посилання на сторінки в хрестоматії.

Перелік статей для конспектування:

1. Ломов Б.Ф. Проблема обшчення в психології // Хрестоматія по психології. Под ред А.В.Петровського.-М.: Просвещение, 1987.-С.108-117.

Тема „Комунікативна складова спілкування ”

Завдання. Конспектування статей.

Скласти конспекти статей провідних вітчизняних авторів з даної проблеми. У конспекті виділити основні положення статті у вигляді тез, на умовні виписки-цитати дати посилання на сторінки в хрестоматії.

Перелік статей для конспектування:

1. Лабунская В.А. Невербальное поведение: структура и функции // Социальная психология. Хрестоматия.- М.: Аспект пресс, 1999.-С. 84-111.

Тема „Інтерактивна складова спілкування”

Завдання. Конспектування статей.

Скласти конспекти статей провідних вітчизняних авторів з даної проблеми. У конспекті виділити основні положення статті у вигляді тез, на умовні виписки-цитати дати посилання на сторінки в хрестоматії.

Перелік статей для конспектування:

1. Петровская Л.А. О понятийной схеме социально-психологического анализа конфликта //Психология конфликта. Хрестоматия.-СпБ.:Питер, 2001.-С.298-310.

Тема „Соціально-перцептивна складова спілкування”

Завдання. Конспектування статей.

Скласти конспекти статей провідних вітчизняних авторів з даної проблеми. У конспекті виділити основні положення статті у вигляді тез, на умовні виписки-цитати дати посилання на сторінки в хрестоматії.

Перелік статей для конспектування:

1. Агеев В.С., Андреева Г.М. Специфика подхода к исследованию перцептивных процессов в социальной психологии // Социальная психология. Хрестоматия.- М: Аспект Пресс, 1999.- С.136-146.

2. Андреева Г.М. Место межличностного восприятия в системе перцептивных процессов и особенности его содержания // Социальная психология. Хрестоматия.- Аспект Пресс, 1999.- С.146-152.
3. Андреева Г.М. Атрибутивные процессы // Социальная психология. Хрестоматия.- М.: Аспект Пресс, 1999.- С. 152-175.

4. Самостійна і індивідуальна робота при вивченні модулю „Соціальна психологія груп”

Зміст модулю

Поняття “ соціальна група” у вирішенні проблеми “людина-суспільство”. Сутнісні особливості соціальної групи. Група як сфера реалізації міжособистісного та масового спілкування людей. “Ми-почуття” як основна психологічна ознака групи. Група як сукупність суб’єктів діяльності та спілкування. Історія дослідження груп в соціальній психології. Соціально-психологічні параметри групи: композиція, зміст та характер спільної діяльності, цілі та завдання цієї діяльності, групова структура, групові процеси. Ознаки, що характеризують індивіда як члена групи: прийняті у групі норми та цінності, соціальний контроль, групові санкції, групові очікування, статус особистості в групі, групова роль. Соціально-психологічні ознаки групи: усвідомлення членами групи своєї належності до неї, наявність “ми-почуття”, функціонально-рольова диференціація між членами групи, наявність групових атрибутів. Класифікація груп у соціальній психології. Критерії класифікації групи за Юбенком: рівень культурного розвитку, тип структури, задачі і функції, тип контактів в групі. Соціально-психологічний підхід до класифікації груп Г.М.Андреевої. Соціально-психологічна проблематика великих соціальних груп. Зв’язок поняття велика соціальна група та масова поведінка. Особливості дослідження психології великих соціальних груп (М.Лацарус, Г.Штейталь, В.Вундт, Г.Лебон, Г.Тард). Проблема класифікації великих соціальних груп. Тимчасові, організовані, неорганізовані, стійкі та нестійкі великі соціальні групи. Структура великих соціальних груп. Психічний склад великої групи та її динамічні процеси. Особливості масових явищ у великих групах (громадська думка, масовий настрій, мода, чутки, паніка). Психологічні особливості стихійних великих груп: маса, публіка, аудиторія, натовп. Натовп як специфічний фактор активізації типових рис людини. Класифікація видів натовпу. Зараження та навіювання як механізми регуляції поведінки індивідів у натовпі. Розумова та чуттєва діяльності натовпу. Наслідування як фактор регуляції поведінки натовпу. Теорії зараження та їх пояснення афективної діяльності натовпу.

Особливості етнічної та національної психології. Етногенез та становлення нації. Психологія нації та національна психологія, їх зміст та взаємозв’язок. Психічний склад нації та національний характер. Самосвідомість та самопочуття нації. Явище етноцентризму та його причини. Сучасний стан, тенденції та перспективи розвитку національної свідомості та самосвідомості. Особливості формування національного характеру. Психологічні особливості українського національного характеру та менталітету.

Поняття про малу групу. Сутнісні ознаки малої групи: тривалі, безпосередні контакти індивідів (О. Донцов), сукупність ідеалів, уявлень і звичок, що існують і повторюються в кожній індивідуальності (Ф.Олпорт). Кількісні характеристики малої групи. Основні теоретичні підходи у вивченні малої соціальної групи на Заході: соціометричний напрям (Дж. Морено), соціологічний напрям (Є.Мейо), школа групової динаміки (К.Левін), інтеракціоністський напрям (Дж. Мід), психоаналітичний напрям (З.Фрейд, В.Бенніс, Г.Шеппард). Дослідження малої соціальної групи у вітчизняній психології. Рефлексологічний напрям у дослідженнях малої соціальної групи (В.Бехтерев). Особливості педагогічного підходу у вивченні групової психології (О.Залужний, Л.Виготський та ін.) Психотехніка та її роль у вивченні малої соціальної групи (П.Керженцев, О.Гастев). Діяльнісний напрям вивчення малої групи (А.В. Петровський,

Л.І.Уманський, М. Ярошевський, Р.С.Немов), Організаційно-управлінський підхід. Внесок А.Макаренка в теорію та практику колективу як виду малої соціальної групи.

Проблема класифікації малої соціальної групи: за принципами організації, за характером взаємодії, за часом існування, за соціальною спрямованістю тощо. Структурні та динамічні аспекти малих соціальних груп. Основні функції формальної та неформальної структури груп. Особливості організації лекційної та семінарської форми занять з теми “Проблема малих груп у соціальній психології”

Теорія поля як теоретична основа груподинамічного підходу (К.Левін). Роль соціальних та психологічних факторів у процесі утворення малої групи. Цілі та завдання спільної діяльності як основа виникнення малої соціальної групи, її структури, розміру та складу.

Потреба у задоволенні міжособистісного спілкування як психологічна детермінанта виникнення малої соціальної групи. Етапи утворення групи. Механізми групової динаміки: вирішення внутрішньогрупових протиріч, “ідіосинкразійний кредит”, психологічний обмін. Група як структурна одиниця суспільного розподілу праці та соціальної диференціації суспільства. Особливості підходів до розвитку малої соціальної групи у різних теоретичних концепціях: психоаналізі, біхевіоризмі, когнітивізмі, символічному інтераціоналізмі та у вітчизняній психології. Концепції і моделі розвитку малої групи Двовимірні моделі розвитку малої групи. Груповий процес як динаміка двох сфер групової активності - ділової та емоційної. Одновимірні моделі розвитку малої соціальної групи. Стадії розвитку малої соціальної групи за М.Обером. Одновимірні моделі розвитку соціальної групи Е.Мабрі та І.Волкова. Моделі колективоутворення. Концепція діяльнісного опосередкування міжособистісних відносин у групі (А.В.Петровського). Поетапний розвиток групи як колективу Л.Уманського. Параметри групи як критерії розвитку її як колективу: зміст моральної спрямованості, готовність до групової діяльності, організаційна єдність, психологічна єдність. Стадії розвитку групи. Феномени колективу. Особливості організації лекційної та семінарської форми занять з теми “Групові динаміка, її процеси та механізми”. Поняття “групові норми”, її функції в організації діяльності та поведінки членів групи (орієнтація поведінки індивіда, її оцінка та контроль). Групові норми та статусно-рольова структура групи. Нормативний вплив у групі як єдність чотирьох процесів: вплив групової більшості, нормативний вплив групової меншості, наслідки відхилення від групових норм, референтні групи особистості. Дослідження впливу норм групової більшості (М.Шеріф, С.Аш, С.Мілгрем, Д.Креч, Р.Крачфілд). Особливості формування групових норм у лабораторних умовах. Феномен групового тиску, його психологічна сутність. Конформізм, конформність, конформна поведінка. Раціоналістичний та мотивований конформізм. Внутрішній та зовнішній конформізм. три рівня конформної поведінки: підпорядкування, ідентифікація, інтернаціоналізація (Г.Келмен). Умови виникнення конформної поведінки, можливість появи конфліктної ситуації, підтримка позиції суб'єкта, груповий тиск, особливості завдання. Експерименти С. Мілграма. Особистісні та соціально-психологічні чинники конформної поведінки. Головні функції конформізму та конформної поведінки. Особливості впливу меншості на групу. Умови впливу меншості на групу. Експериментальні дослідження впливу групової меншості С.Московичі та К.Фоллоу.

Наслідки відхилення для індивіда від групових норм. Дослідження С.Шехтера та І.Мюньї. Проблема девіантної поведінки та її наслідки. Особливості тиску групи на девіантну поведінку. Поняття про “референтну групу”. Дослідження Г.Хаймена. Теоретичні засади розвитку теорії референтних груп Ч.Кулі та ідея дзеркального “Я”.

Головні функції референтних груп: нормативна та порівняльна. Значення референтних груп у формуванні самооцінки та статусу особистості. Реальні та ідеальні референтні групи. Референтні групи та соціалізація особистості.

Поняття групової згуртованості та історія дослідження проблеми(Л. Фестінгер, Дж. Морено). Згуртованість як результат мотивації групового членства. Модель групової згуртованості Д.Картрайта. Спонукальні властивості групи, які мотивують індивіда до

завершення членства в групі. Згуртованість як міжособистісна атракція (А.Лотт, Б.Лотт). Причини, що впливають на рівень симпатії і згуртованості членів групи. Групова згуртованість як багатофакторний феномен міжособистісних та групових чинників. Згуртованість як цінісно-орієнтаційна єдність групи (стратометрична концепція А.В.Петровського). ЦОЕ як основа згуртованості вищого рівня групи як колективу. Взаємозв'язок згуртованості та продуктивності діяльності групи. Міжособистісна сумісність та її соціально-психологічна характеристики. Міжособистісна сумісність та її соціально-психологічна характеристики. Критерії міжособистісної сумісності. Групова спрацьованість, її основні характеристики. Взаємозв'язок згуртованості і стабільності групи, внутрішньогруповий конфлікт. Методичні підходи до вимірювання згуртованості. Соціометрична методика, її можливості та недоліки. Методи дослідження ЦОЕ (О.І.Донцов, Р.С.Немов).

Керівництво та лідерство як персоніфіковані форми управління групою. Спільне та відмінне у поняттях “лідерства” та “керівництва”. Керівництво та лідерство як реалізація владних стосунків у групі. Теорії походження лідерства та керівництва. Теорія рис (характеристична теорія). Ситуаційна теорія лідерства. Синтетична теорія лідерства. Лідерство у контексті спільної групової діяльності. Поняття стилю лідерства. Дослідження стилів лідерства у шкалі “групової динаміки” К.Левіна. Соціальна психологічна характеристика авторитарного, демократичного та ліберального стилів лідерства. Формальні та змістовний аспект стилів лідерства. Моделі стилів лідерства у вітчизняній соціальній психології (Л.Уманський, Б.Паригін). Моделі сучасного управління. Двовимірна моделі Р.Лайкерта: орієнтація на роботу та орієнтація на людей. Управлінські рішення Р.Блейка та Дж.Мутона: її переваги та недоліки. Моделі управління за Ф.Фідлером.

Поняття про “групові рішення”. Відмінності між індивідуальним та груповим рішенням. Поняття “групового завдання”. Типи групових завдань та їх вплив на ефективність прийняття рішення групою. Експериментальні дослідження особливостей прийняття рішень групою (К.Левін, Б.Шонер, І.Джаніс та ін.). Феномен “групового мислення” та його вплив на ефективність групового прийняття рішення (І. Джаніс). “Зрушення до ризику” як результат внутрішньогрупової взаємодії й дискусії (Дж. Стоунер). Гіпотези, що пояснюють феномен “зрушення до ризику”: “дифузія відповідальності”, “вплив лідерства”, “ризик як цінність”. Умови виникнення феномену “зрушення до ризику”. Особистісні риси членів групи як специфічний чинник феномену “зрушення до ризику” (Д.Мак-Клеланд, Дж. Аткинсон). Феномен групової поляризації думок. Явище групової поляризації. Нормативні та інформативні чинники феномену групової поляризації. Етапи прийняття групового рішення, їх особливості. Вибір системи оцінок та контролю здійснення рішення. Технології прийняття групою ефективних рішень: брейнстормінг (А. Осборн), сінектика (У.Гордон).

Індивідуальна робота студентів

Тема „Проблема груп в соціальній психології”

Завдання №1. Складання тематичного словника психологічних термінів та понять.

Скласти тематичний словник термінів та понять, який має містити визначення опорних понять до семінарського заняття з теми. Необхідно вказати джерела, за якими подаються визначення понять.

Опорні поняття: Велика група. Натовп. Публіка. Аудиторія. Етнічна група. Етноцентризм. Базова особистість. Модальна особистість. Етнічна особа, Менталітет. Соціометричний напрямок. Школа групової динаміки. Психоаналітичний напрямок. Формальна структура групи. Неформальна структура. Офіційно-ділова та неофіційно-ділова структура взаємин. Групові норми. Групові санкції.

Завдання №2. Складання структурно-логічної схеми.

Скласти структурно-логічну схему з теми "Проблема груп в соціальній психології" за матеріалами конспекту лекцій, основної літератури до семінарського заняття, конспектів статей. Основні елементи тексту (терміни, поняття, визначення, висновки ін.) необхідно розташувати у вигляді ізольованих ділянок поля на аркуші паперу та стрілками вказати, у якому зв'язку між собою вони знаходяться.

Тема „Феномен групової динаміки”

Завдання №1. Складання тематичного словника психологічних термінів та понять.

Скласти тематичний словник термінів та понять, який має містити визначення опорних понять до семінарського заняття з теми. Необхідно вказати джерела, за якими подаються визначення понять.

Опорні поняття: Групова динаміка. Груповий процес. Механізми групової динаміки: "ідіосинкратичний кредит", "психологічний обмін", розв'язання внутрішньогрупових суперечностей. Двовимірні моделі розвитку. Одновимірні моделі розвитку. Моделі колективоутворення.

Завдання №2. Складання структурно-логічної схеми.

Скласти структурно-логічну схему з теми "Феномен групової динаміки" за матеріалами конспекту лекцій, основної літератури до семінарського заняття, конспектів статей. Основні елементи тексту (терміни, поняття, визначення, висновки ін.) необхідно розташувати у вигляді ізольованих ділянок поля на аркуші паперу та стрілками вказати, у якому зв'язку між собою вони знаходяться.

Тема „Групова згуртованість”

Завдання №1. Складання тематичного словника психологічних термінів та понять.

Скласти тематичний словник термінів та понять, який має містити визначення опорних понять до семінарського заняття з теми. Необхідно вказати джерела, за якими подаються визначення понять.

Опорні поняття: Згуртованість, цінісно-орієнтаційна єдність, атракція, групова динаміка, груповий конфлікт, соціометрія.

Завдання №2. Складання структурно-логічної схеми.

Скласти структурно-логічну схему з теми "Групова згуртованість" за матеріалами конспекту лекцій, основної літератури до семінарського заняття, конспектів статей. Основні елементи тексту (терміни, поняття, визначення, висновки ін.) необхідно розташувати у вигляді ізольованих ділянок поля на аркуші паперу та стрілками вказати, у якому зв'язку між собою вони знаходяться.

Тема „Нормативна поведінка в групі”

Завдання №1. Складання тематичного словника психологічних термінів та понять.

Скласти тематичний словник термінів та понять, який має містити визначення опорних понять до семінарського заняття з теми. Необхідно вказати джерела, за якими подаються визначення понять.

Опорні поняття: Групова норма. Нормативна поведінка, Феномен групового тиску. Конформізм. Нонконформізм. Конформна поведінка. Конформність. Згуртованість групи. Міжособистісна сумісність. Спрацьованість.

Завдання №2. Складання структурно-логічної схеми.

Скласти структурно-логічну схему з теми "Нормативна поведінка в групі" за матеріалами конспекту лекцій, основної літератури до семінарського заняття, конспектів статей. Основні елементи тексту (терміни, поняття, визначення, висновки ін.) необхідно розташувати у вигляді ізольованих ділянок поля на аркуші паперу та стрілками вказати, у якому зв'язку між собою вони знаходяться.

Тема „Прийняття групових рішень. Лідерство та керівництво”

Завдання №1. Складання тематичного словника психологічних термінів та понять.

Скласти тематичний словник термінів та понять, який має містити визначення опорних понять до семінарського заняття з теми. Необхідно вказати джерела, за якими подаються визначення понять.

Опорні поняття: Групове рішення. Групові деформації. Групове мислення. Феномен “зсуву до ризику”. Групова поляризація. Типи групових завдань. Етапи прийняття групового рішення. Лідерство. Керівництво. Стили лідерства. Особистісна теорія лідерства. Ситуативна теорія лідерства. Синтетична теорія лідерства.

Завдання №2. Складання структурно-логічної схеми.

Скласти структурно-логічну схему з теми “прийняття групових рішень. лідерство та керівництво” за матеріалами конспекту лекцій, основної літератури до семінарського заняття, конспектів статей. Основні елементи тексту (терміни, поняття, визначення, висновки ін.) необхідно розташувати у вигляді ізольованих ділянок поля на аркуші паперу та стрілками вказати, у якому зв’язку між собою вони знаходяться.

Самостійна робота студентів

Тема „Проблема груп в соціальній психології ”

Завдання . Конспектування статей.

Скласти конспекти статей провідних вітчизняних авторів з даної проблеми. У конспекті виділити основні положення статті у вигляді тез, на умовні виписки-цитати дати посилання на сторінки в хрестоматії.

Перелік статей для конспектування:

1. Кричевский Р.Л., Дубовская Е.М. Исследования малой группы в отечественной и зарубежной социальной психологии // Социальная психология. Хрестоматия, М.: Аспект пресс, 1999.- С. 209-229.

Тема „Феномен групової динаміки ”

Завдання . Конспектування статей.

Скласти конспекти статей провідних вітчизняних авторів з даної проблеми. У конспекті виділити основні положення статті у вигляді тез, на умовні виписки-цитати дати посилання на сторінки в хрестоматії.

Перелік статей для конспектування:

1. Рівні розвитку спільності // М’ясоїд П.А. Загальна психологія: Навч. посіб.-К.: Вища шк.,2000.-С.230-236.

Тема „Групова згуртованість”

Завдання . Конспектування статей.

Скласти конспекти статей провідних вітчизняних авторів з даної проблеми. У конспекті виділити основні положення статті у вигляді тез, на умовні виписки-цитати дати посилання на сторінки в хрестоматії.

Перелік статей для конспектування:

1. Донцов А.И. Личность в группе: проблема сплоченности // Социальная психология. Хрестоматия.-М.: Аспект пресс,1999.-С. 229-240.

Тема „Нормативна поведінка в групі ”

Завдання . Конспектування статей.

Скласти конспекти статей провідних вітчизняних авторів з даної проблеми. У конспекті виділити основні положення статті у вигляді тез, на умовні виписки-цитати дати посилання на сторінки в хрестоматії.

Перелік статей для конспектування:

1. Чудновский В.Э. О некоторых исследованиях конформизма в зарубежной психологии // Социальная психология. Хрестоматия.- М.: Аспект пресс, 1999.- С. 241-248.

Тема „Прийняття групових рішень. Лідерство та керівництво ”

Завдання . Конспектування статей.

Скласти конспекти статей провідних вітчизняних авторів з даної проблеми. У конспекті виділити основні положення статті у вигляді тез, на умовні виписки-цитати дати посилання на сторінки в хрестоматії.

Перелік статей для конспектування:

1. Костинская А.Г. Зарубежные исследования группового принятия решений, связанных с риском. // Социальная психология. Хрестоматия.- М.: Аспект пресс, 1999.- С.248-256.
2. Кричевский Р.Л., Рыжан М.М. Лидерство как структурный феномен.// Социальная психология. Хрестоматия.-М.: Аспект пресс, 1999.- С. 268-273
3. Мескон М., Альберт М., Хедоури Ф. Власть, влияние, лидер.// Социальная психология. Хрестоматия.- М.: Аспект пресс, 1999.-С. 294-314.

4. Самостійна і індивідуальна робота при вивченні модулю „Соціальна психологія особистості”

Зміст модулю

Поняття про особистість. Структура особистості в загально-психологічному визначенні (Б.Г.Ананьєв, Л.І.Божович, В.М.Мясищев, С.Л. Рубінштейн, К.К.Платонов). Проблема відокремлення соціально-психологічної структури особистості (Г.М.Андрєєва, Б.Д.Паригін, Є.С.Кузьмін, В.О.Ядов, К.К.Платонов та ін.). Поняття соціального типу і соціального характеру особистості (Е. Фромм). Концепція базисної особистісної структури за А. Кардінером. Концепція типів соціальних характерів за Б.С.Братусем (егоцентричний, групоцентристський, гуманістичний) взаємозв'язок соціального й індивідуального в людині. Поняття про соціалізацію. Основні теоретичні напрямки дослідження соціалізації: біогенетичний (Дж. С. Холл, А.Гезелл); соціогенетичний (Р. Бенедикт, М.Мід, У.Бронфенбреннер, А.Бандура). Уявлення представників психоаналізу про сутність соціалізації, розуміння соціалізації прихильниками когнітивного напрямку. Етапи соціалізації особистості. Форми соціалізації (направлена та стихійна). Погляди на механізми соціалізації. Основні механізми соціалізації: ідентифікація, інтеріоризація, екстеріоризація, наслідування, навіювання. Функції соціалізації: соціальна адаптація, інкультурація, інтерпретація, конструювання. Інститути соціалізації.

Соціальна установка як центральний елемент позиції. Поняття соціальної установки (У.Томас, Ф.Знанецький, Г.Спенсер, Г.Олпорт). Головні функції аттитюду. Психологічна установка як частковий вияв аттитюду. Головні ознаки соціальної установки: когнітивний, афективний та когнітивний компоненти. Установка як реалізація актуальної потреби в ситуації її задоволення. Соціальна установка та реальна поведінка. Ефект Р. Лап'єра та його пояснення. Проблема цінностей у структурі соціальної установки. Проблема подолання розбіжностей соціального та індивідуального у соціальній установці. Підхід до структури особистості у концепції В.О.Ядова. Установка як центральний елемент позиції особистості. Фази входження особистості у групу.: адаптація, індивідуалізація, інтеграція. Феномен де-індивідуалізації, причини його виникнення. Рівні інтеграції особистості у соціальному середовищі: інтеграція в соціальні відносини, функціональна інтеграція, нормативна інтеграція, міжособистісна інтеграція. Статусно-рольові характеристики особистості. Поняття про соціальний статус, авторитет та престиж. Види авторитету. Феномен соціальної ролі. Взаємозв'язок понять “соціальна роль”, “статус” та “позиція” особистості. Соціальна роль як засіб соціалізації та регуляції соціальної поведінки особистості. Класифікація соціальних ролей (Дж.Міда, Т.Парсон). Проблема генезису ролі. Зразок ролі

та рольова поведінка. Рольова ідентичність. Види рольової ідентичності: статева, етнічна, групова, політична, професійна. Проблема гендерну як статево-рольової поведінки особистості. Характеристика видів гендерної поведінки. Норми, звичаї, традиції як чинники становлення гендерної поведінки особистості.

Індивідуальна робота студентів

Тема „Соціально-психологічні проблеми особистості”

Завдання №1. Складання тематичного словника психологічних термінів та понять.

Скласти тематичний словник термінів та понять, який має містити визначення опорних понять до семінарського заняття з теми. Необхідно вказати джерела, за якими подаються визначення понять.

Опорні поняття: Особистість. Соціалізація. Стадії соціалізації. Соціально-психологічний тип особистості. Асоціальна поведінка.

Завдання №2. Складання структурно-логічної схеми.

Скласти структурно-логічну схему з теми ”Соціально-психологічні проблеми особистості” за матеріалами конспекту лекцій, основної літератури до семінарського заняття, конспектів статей. Основні елементи тексту (терміни, поняття, визначення, висновки ін.) необхідно розташувати у вигляді ізольованих ділянок поля на аркуші паперу та стрілками вказати, у якому зв’язку між собою вони знаходяться.

Тема „Особистість в групі ”

Завдання №1. Складання тематичного словника психологічних термінів та понять.

Скласти тематичний словник термінів та понять, який має містити визначення опорних понять до семінарського заняття з теми. Необхідно вказати джерела, за якими подаються визначення понять.

Опорні поняття: Особистість. Соціалізація. Стадії соціалізації. Соціально-психологічний тип особистості. Асоціальна поведінка.

Завдання №2. Складання структурно-логічної схеми.

Скласти структурно-логічну схему з теми ” Особистість в групі” Феномен спілкування у соціально-психологічних дослідженнях” за матеріалами конспекту лекцій, основної літератури до семінарського заняття, конспектів статей. Основні елементи тексту (терміни, поняття, визначення, висновки ін.) необхідно розташувати у вигляді ізольованих ділянок поля на аркуші паперу та стрілками вказати, у якому зв’язку між собою вони знаходяться.

Самостійна робота студентів

Тема „Соціально-психологічні проблеми особистості”

Завдання . Конспектування статей.

Скласти конспекти статей провідних вітчизняних авторів з даної проблеми. У конспекті виділити основні положення статті у вигляді тез, на умовні виписки-цитати дати посилання на сторінки в хрестоматії.

Перелік статей для конспектування:

1. Смелзер Н. Социализация: основные проблемы и направления исследования. // Социальная психология. Хрестоматия. М.: Аспект пресс, 1999.- С.327-348.

Тема „Особистість в групі”

Завдання . Конспектування статей.

Скласти конспекти статей провідних вітчизняних авторів з даної проблеми. У конспекті виділити основні положення статті у вигляді тез, на умовні виписки-цитати дати посилання на сторінки в хрестоматії.

Перелік статей для конспектування:

1. Шихирев П.Н. Социальная установка. //Социальная психология. Хрестоматия.- М.: Аспект пресс, 1999.-С.364-376.
2. Ядов В.А. О диспозиционной регуляции социального поведения личности.// Социальная психология. Хрестоматия. М.: Аспект Пресс, 1999.- С.416-432.

Рекомендована література до курсу

1. Агеев В.С. Механизмы социального восприятия // Психол. журн. – 1989. – №2.
2. Агеев В.С. Содержание, структура и динамика межгрупповых представлений // Вестн. Моск. ун-та. Психология. – 1986. – №1.
3. Агеев В.С. Социальная идентичность личности // Социальная психология. Хрестоматия. – М., 1999.
4. Агеев В.С., Сыродеева А.А., Тугарева Е.В. Методика исследования межгрупповой дифференциации Г.Тэджела и её модификации // Вестн. Моск. ун-та. Психология. – 1985. – №5.
5. Агеев В.С. Эффект внутригруппового фаворитизма в лабораторных и естественных условиях // Вестн. Моск. ун-та. Психология. – 1984. – №4.
6. Айзер Р. За более прикладную социальную психологию и критический прагматизм // Современная зарубежная социальная психология: Тексты. – М., 1994.
7. Алешина Ю.Е. Индивидуальное и семейное психологическое консультирование. – М., 1994.
8. Алифанов С.А. Основные направления анализа лидерства // Вопр. психологии. – 1991. – №3.
9. Американская социологическая мысль: Тексты. – М., 1994.
10. Ананьев Б.Г. Психология и проблемы человека. – М.; Воронеж, 1996.
11. Ананьев Б.Г. Человек как предмет познания. – Л., 1967.
12. Андреева Г.М. Атрибутивные процессы // Социальная психология: Хрестоматия. – М., 1999.
13. Андреева Г.М. К истории становления социальной психологии в России // Вестн. Моск. ун-та. Психология. – 1997. – Вып.1.
14. Андреева Г.М. К построению теоретической схемы социально-психологического исследования // Вопр. психологии. – 1977. – №2.
15. Андреева Г.М. Психология социального познания. – М., 1997.
16. Андреева Г.М. Социальная психология. – М., 2000.
17. Андреева Г.М., Богомолова Н.Н., Петровская Л.А. Современная социальная психология на Западе. – М., 1978.
18. Артемов В.А. Введение в социальную психологию. – М., 1927.
19. Асмолов А.Г. Деятельность и установка. – М., 1979.
20. Асмолов А.Г. Психология индивидуальности. – М., 1986.
21. Атватер И. Я вас слушаю. – М., 1988.
22. Базаров Т.Ю. Практика работы с персоналом в организациях // Введение в практическую социальную психологию. – М., 1994.
23. Базаров Т.Ю. Управление персоналом развивающейся организации. – М., 1996.
24. Баклушинский С.А., Белинская Е.П. Развитие представлений о понятии «социальная идентичность» // Этнос. Идентичность. Образование. – М., 1997.
25. Бахарева Н.В. Социально-психологическое изучение национальных особенностей // Социальная психология. – Л., 1979.
26. Беккер Г., Босков А. Современная социологическая теория в её преемственности и развитии. – М., 1961.
27. Берн Э. Трансакционный анализ и психотерапия. – СПб., 1992.
28. Бехтерев В.М. Коллективная рефлексология // Избр. раб. по социал. психологии. – М., 1994.
29. Бобнева М.И. Социальные нормы и регуляция поведения. – М., 1978.
30. Богомолова Н.Н. Социальная психология печати, радио и телевидения. – М., 1991.
31. Богомолова Н.Н., Стефаненко Т.Г. Контент-анализ. – М., 1992.
32. Бодалев А.А. Личность и общение. – М., 1995.
33. Бодалев А.А. Психология общения. – М.; Воронеж, 1996.
34. Божович Л.И. Проблема формирования личности. – М., 1995.
35. Бойко В.В., Ковалёв А.Г. Конфликты в трудовом коллективе и пути их разрешения // Психол. журн. – 1983. – №3.
36. Бородкин Ф.М., Коряк Н.М. Внимание: конфликт! – Новосибирск, 1988.
37. Бромлей Ю.В. Очерки теории этноса. – М., 1983.

38. Брудный А.А. К теории коммунитивного воздействия // Теоретические и методологические проблемы социальной психологии. – М., 1977.
39. Волков И.П. Исследование лидерства как функции групповой задачи // Эксперим. и приклад. психология. – 1971. – Вып.4.
40. Волков И.П. Социометрические методы в социально-психологических исследованиях. – Л., 1970.
41. Вундт В. Проблемы психологии народов // Тексты по истории социологии 19-20 веков: Хрестоматия. – М., 1994.
42. Гаврилова Т.П. Понятие эмпатии в зарубежной психологии // Вопр. психологии. – 1975. – №2.
43. Гнатенке П.И. Национальный характер. – Днепропетровск, 1992.
44. Гозман Л.В. Психология эмоциональных отношений. – М., 1987.
45. Гозман Л.Я. Психология в политике: от объяснений к воздействию // Введение в практическую социальную психологию. – М., 1994.
46. Головаха Е.И., Панина Н.В. Психология человеческого взаимопонимания. – К., 1989.
47. Головаха Е.И. Структура совместной деятельности. – К., 1979.
48. Грановская Р.М. Элементы практической психологии. – Л., 1988.
49. Грушин Б.А. Массовое сознание. – М., 1987.
50. Десев Л. Психология малых групп. – М., 1979.
51. Дилигенский Г.Г. Социально-политическая психология. – М., 1994.
52. Донцов А.И. К проблеме целостности субъекта коллективной деятельности // Вопр. психологии. – 1979. – №3.
53. Донцов А.И. Личность в группе: проблема сплоченности // Социальная психология: Хрестоматия. – М., 1999.
54. Донцов А.И. О понятии «группа» в социальной психологии // Вестн. Моск. ун-та. Психология. – 1997. – №4.
55. Донцов А.И., Полозова Т.А. Проблема конфликта в западной социальной психологии // Психол. журн. – 1980. – №6.
56. Донцов А.И. Проблемы групповой сплоченности. – М., 1979.
57. Донцов А.И. Психология коллектива. Методологические проблемы исследования. – М., 1984.
58. Донцов А.И., Дубовская Е.М., Улановская И.М. Разработка критериев анализа совместной деятельности // Вопр. психологии. – 1999. – №2.
59. Донцов А.И., Емельянов Т.П. Концепции социальных представлений в современной французской психологии. – М., 1987.
60. Донченко Е.А. Социальная психика. – К., 1994.
61. Донченко Е.А., Титаренко Т.М. Личность: конфликт, гармония. – К., 1987.
62. Доценко Е.Л. Психология манипуляций. – М., 1996.
63. Дудко И.Е. Эмпирическое исследование роли поляризационного эффекта в условиях группового принятия решения для эффективности совместной деятельности группы // Вестн. Моск. ун-та. Психология. – 1987. – №1.
64. Емельянов Ю.Н. Активное социально-психологическое обучение. – Л., 1985.
65. Етнічна психологія / За ред. Л.Є.Орбан. – Ів.-Франківськ, 1994.
66. Ждан А.Н. История психологии: от античности до наших дней. – М., 1990.
67. Зазыкин В.К. Психология в рекламе. – М., 1992.
68. Зигерт В., Ланге Л. Руководить без конфликтов. – М., 1990.
69. Зимбардо Ф. Социальное влияние. – Спб., 1999.
70. Знаков В.П. Классификация психологических признаков истинности и неистинности сообщений в коммуникативных ситуациях // Психол. журн. – 1999. – №2.
71. Ильин Г.Л. Некоторые проблемы психологии общения // Вопр. психологии. – 1986. – №12.
72. Имедадзе И.В. Установка как системообразующий фактор деятельности // Теория установки и актуальные проблемы психологии. – Тбилиси, 1990.
73. Ионин Я.Г. Критика социальной психологии Дж. Мида и её современная интерпретация // Социол. исслед. – 1975. – №1.
74. Ишмуратов А.Т. Конфлікт і злагода. – К., 1996.
75. Каган М.С. Мир общения. – М., 1988.
76. Казмиренко В.П. Социальная психология организаций. – К., 1993.
77. Касьянова К. О русском национальном характере. – М., 1994.

78. Келли Г. Процесс каузальной атрибуции // Современная зарубежная социальная психология. – М., 1984.
79. Ковалев А.Г. О предмете социальной психологии // Вестн. Ленингр. ун-та. –1959. –№11.
80. Коломинский Я.Л. Психология взаимоотношений в малых группах. –Минск, 1976.
81. Коломинский Я.Л. Психология общения. – М., 1974.
82. Коломинский Я.Л. Социометрия в социально-психологическом исследовании: её возможности и ограничения // Методология и методы социальной психологии. –М., 1977.
83. Кон И.С. Психология ранней юности. – М., 1989.
84. Кон И.С. Психология юношеского возраста. – М., 1979.
85. Кон И.С. Социология личности. – М., 1967.
86. Корнев М.Н., Коваленко А.Б. Соціальна психологія. –К., 1994.
87. Корнев М.Н., Фомічова В.М. Психологія масової поведінки. – К., 2000.
88. Костинская А.Г. Зарубежные исследования группового принятия решений, связанных с риском // Вопр. психологии. – 1976. – №5.
89. Костинская А.Г. Социально-перцептивные процессы в условиях группового принятия решения // Вопр. психологии. – 1984. –№1.
90. Котова И.Б., Шиянов Е.Н. Социализация и воспитание. – Ростов н/Д, 1997.
91. Критская В.П., Мелешко Т.К. Дефицит потребности в общении и особенности развития личности // Психол. журн. – 1997. – №3.
92. Кричевский Р.Л., Дубовская Е.М. Психология малой группы. –М.,1991.
93. Кричевский Р.Л. Проблема сплоченности малых групп в зарубежной социальной психологии // Вопр. психологии. – 1973. – №1.
94. Кричевский Р.Л., Рыжак М.М. Психология руководства и лидерства в спортивном коллективе. – М., 1985.
95. Кроник А.А. Межличностное оценивание в малых группах. – К., 1982.
96. Кудрявцев В.Н. Право и поведение. – М., 1978.
97. Кудрявцев В.Т. Культурно-исторический статус детства //Психол. журн. – 1998. – №3.
98. Кудряшова Е.В. Лидер и лидерство. – М., 1996.
99. Кузьмин И. Психотехнология и эффективный менеджмент. – М., 1994.
100. Кульчицкий О. Український персоналізм. – Мюнхен; Париж, 1985.
101. Куницина В.Н., Панферов В.Н. Проблема отношений личности в трудах В.М.Мясищева // Психол. журн. – 1992. – №3.
102. Куницина В.Н.Казаринова Н.В.Погольша В.М. Межличностное общение. –СПб, 2001.
103. Кцоева Г.У. Опыт эмпирического исследования этнических стереотипов // Психол. журн. – 1986. – №2.
104. Кэмбелл Д. Модели экспериментов в социальной психологии и прикладных исследованиях. – М., 1980.
105. Лабунская В.А. Невербальное общение: социально-психологический аспект. – Ростов н/Д, 1986.
106. Лабунская В.А., Менджерицкая Ю.А., Бреус Е.Д. Психология затрудненного общения.-М.: Академия, 2001.
107. Лебон Г. Психология народов и масс. – СПб., 1995.
108. Леонтьев А.А. Психология общения. – М., 1997.
109. Леонтьев А.Н. Начало личности – поступок // Избр. психолог. произв.- М., 1983. – Т.1.
110. Леонтьев О.О. Общение как объект психологического исследования // Методологические проблемы социальной психологии. – М., 1975.
111. Лисина М.И. Проблемы онтогенеза общения. – М., 1986.
112. Ломов Б.Ф. Категория общения и деятельности в психологии // Вопр. философии. – 1979. – №8.
113. Ломов Б.Ф. Общение и социальная регуляция поведения индивида // Психологические проблемы социальной регуляции поведения. – М., 1976.
114. Ломов Б.Ф. Общение как проблема общей психологии // Методологические и теоретические проблемы психологии. – М., 1984.
115. Лупьян Я.А. Барьеры общения, конфликты, стресс. – Минск, 1986.
116. Майерс Д. Социальная психология. – Спб., 1998.
117. Мак-Гайер У.Дж. Инь и янь прогресса в социальной психологии: семь принципов //Современная зарубежная социальная психология: Тексты. – М., 1984.

118. Максименко С.Д. Психология в социальной та педагогичній практиці: методологія, методи, програми, процедури: Навч. посібн. для вищої школи.-К.: Наукова думка, 1998.
119. Мельник Г.С. Mass-media: психологические процессы и эффекты. – СПб., 1996.
120. Мельников В.М., Ямпольский Л.Т. Введение в экспериментальную психологию личности. – М., 1981.
121. Мерлин В.С. Взаимоотношения иерархических уровней в системе взаимосвязей «человек-общество» // Вопр. психологии. – 1975. – №5.
122. Мерлин В.С. Очерки интегрального исследования индивидуальности. – М., 1986.
123. Мескон М.Х., Альберт М., Хедуори Ф. Основы менеджмента. – М., 1992.
124. Методы социальной психологии / Под ред. В.Е.Кузьмина, Е.С. Семенова. – Л., 1975.
125. Мещеряков А.И. Развитие форм общения у слепоглухонемых детей // Вопр. философии. – 1971. – №8.
126. Мид М. Культура и мир детства. – М., 1983.
127. Милгрэм С. Эксперимент в социальной психологии. – СПб., 2000.
128. Миславский Ю.А. Саморегуляция и активность личности в юношеском возрасте. – М., 1991.
129. Митькин А.А. О роли индивидуального и коллективного сознания в социальной динамике // Психол. журн. – 1999. – №5.
130. Моляко В.А. Особенности проявления паники в условиях психологического бедствия (на примере Чернобыльской атомной катастрофы) // Психол. журн. – 1992. – №2.
131. Морозова Е.Г. Политический рынок и политический маркетинг: концепции, модели, технологии. – М., 1999.
132. Москаленко В.В. Соціальна психологія: підручник.-Київ: Центр навчальної літератури, 2005.
133. Москаленко В.В. Социализация личности. – К., 1986.
134. Московичи С. Век толп. – М., 1996.
135. Московичи С. Общество и личность в социальной психологии // Современная зарубежная социальная психология: Тексты. – М., 1984.
136. Мясищев В.Н. Психология отношений. – М., 1995.
137. Надирашвили Ш.А. Понятие установки в общей и социальной психологии. – Тбилиси, 1974
138. Немов Р.Л. Психологическая теория коллектива и проблемы групповой эффективности // Вопр. психологии. – 1978. – №5.
139. Ньюком Т.М. Социально-психологическая теория: интеграция индивидуального и социального подходов // Современная зарубежная социальная психология: Тексты. – М., 1984.
140. Обозов Н.Н. О трех компонентной структуре межличностного взаимодействия // Психология межличностного познания. – М., 1981.
141. Обозов Н.Н., Обозова А.Н. Три подхода к исследованию психологической совместимости // Вопр. психологии. – 1981. – №6.
142. Обозов Н.Н. Психические процессы и функции в условиях индивидуальной и совместной деятельности // Проблема общения в психологии / Под ред. Б.Ф.Ломова. – М., 1981.
143. Обозов Н.Н. Психология межличностных отношений. – К., 1990.
144. Общение и оптимизация совместной деятельности / Под ред. Г.М.Анреевой, Ч. Яноушека. – М., 1987.
145. Орбан-Лембрик Л.Е. Соціальна психологія: посібник. –К.:Академвидав, 2003.
146. Пайнс Э., Маслач К.. Практикум по социальной психологии.-СП.: Питер,2000.
147. Панферов В.Н. Классификация функций человека как субъекта общения // Психол. журн. – 1987. – №4.
148. Парыгин Б.Д. Лидерство как инструмент интеграции общности // Парыгин Б.Д. Социальная психология. Проблемы методологии, истории и теории. – СПб., 1999.
149. Парыгин Б.Д. Опыт социально-психологического исследования. – Л., 1973.
150. Парыгин Б.Д. Основы социально-психологической теории. – М., 1971.
151. Парыгин Б.Д. Руководство и лидерство. – Л., 1973.
152. Петровская Л.А. Компетентность в общении. – М., 1989
153. Петровская Л.А. О понятийной схеме социально-психологического анализа конфликта // Социальная психология: Хрестоматия. – М., 1999.
154. Петровская Л.А. Теоретические и методологические проблемы социально-психологического тренинга. – М., 1982.
155. Петровский А.В. Личность. Деятельность. Коллектив. – М., 1982.

156. Петровский В.А. Психология неадаптивной личности. – М., 1992.
157. Пиз А. Язык телодвижений. – М., 1992.
158. Платонов Ю.П. Психология коллективной деятельности. Л., 1990.
159. Попова Л.В., Дьяконов Г.В. Идентификация как механизм общения и развития личности. – М., 1988.
160. Поршнев Б.Ф. Контррассуждения и история // Психология и история. – М., 1971.
161. Психологические механизмы регуляции социального поведения / Под ред. Е.И.Шороховой, М.И.Бобневой. – М., 1979.
162. Психология масс: Хрестоматия / Ред.-сост. Д.Я.Райгородский.– Самара, 1998.
163. Психология развивающейся личности / Под ред. А.В.Петровского.- М., 1970.
164. Психология толп: Хрестоматия. – М., 1999.
165. Психологія масової політики, свідомості та поведінки /За ред. В.Васютинського. – К., 1997.
166. Развитие форм общения у дошкольников / Под ред. А.В. Запорожца, М.И. Лисиной. – М., 1974.
167. Робер М.А., Тильман Ф. Общие сведения о коммуникации // Хрестоматия по социальной психологии. – М., 1994.
168. Робер М.А., Тильман Ф. Психология индивида и группы. – М., 1988.
169. Роджерс К.Р. Взгляд на психотерапию. Становление человека. – М., 1994.
170. Рощин С.К. Психология толпы: анализ прошлых исследований и проблемы сегодняшнего дня // Психол. журн. – 1990. – №5.
171. Руденський Е.В. Соціальна психологія. Курс лекцій. – М.; Новосибірськ, 1997.
172. Рудестам К. Групповая психотерапия. Психокоррекционные группы: теория и практика. – М., 1990.
173. Саракуев Э.А., Крысько В.Г. Введение в этнопсихологию. – М., 1996.
174. Сарджвеладзе Н.И. Личность и её взаимодействие с социальной средой. – Тбилиси, 1989.
175. Свенцицкий А. Социальная психология управления. – Л., 1986.
176. Свенцицкий А.Л. История формирования научного социально-психологического знания //Социальная психология в трудах отечественных психологов: Хрестоматия. – СПб., 2000.
177. Свенцицкий А.Л. Социальная психология управления. – Л., 1986.
178. Семиченко В.А. Психология общения. – К., 1997.
179. Сидоренко Е.В. Личностное влияние и пртивостояние чужому влиянию // Психологические проблемы самореализации личности / Под ред. А.А.Королёва, Л.А.Коростылёвой. – Спб., 1997.
180. Скотт Дж.Г. Конфликты. Пути их преодоления. – К., 1991.
181. Совместная деятельность /Под ред. А.Л.Журавлёва, П.Н.Шихирева. – М., 1988.
182. Современная зарубежная социальная психология: Тексты. – М., 1984.
183. Современная зарубежная этнопсихология. – М., 1979.
184. Соловьёва О.В. Обратная связь в межличностном общении. – М., 1992.
185. Социальная психология / Под ред. А.В.Петровського. – М., 1987.
186. Социальная психология в трудах отечественных психологов // Сост. А.Л.Свенцицкий. – М., 2000.
187. Социальная психология личности / Под ред. М.И.Бобневой, Е.В.Шороховой. – М., 1979.
188. Социальная психология: Хрестоматия // Сост. Е.П.Белинская, О.А.Тихомандрицкая. – М., 1999.
189. Стефаненко Т.Г. Социальные стереотипы и межличностные отношения // Общение и оптимизация совместной деятельности. – М., 1987.
190. Тард Г. Законы подражания. – СПб., 1992.
191. Тэшфел А. Эксперименты в вакууме // Современная зарубежная социальная психология: Тексты. – М., 1994.
192. Уманский Л.И. Методы экспериментального исследования социально-психологических феноменов //Методология и методы социальной психологии. – М., 1977.
193. Фомічова В.М. Проблема міжособистісної аттракції у психології. – К., 1998.
194. Хараш А.У. Принцип деятельности в исследовании межличностного восприятия // Вопр. психологии. – 1980. – №3.
195. Хмелько В.Е. Социальная направленность личности.- К., 1988.
196. Цуканова Е.В. Трудности в общении. – М., 1984.
197. Чалдини Р. Психология влияния. – СПб., 1999.

198. Чудновский В.Э. О некоторых исследованиях конформизма в зарубежной психологии // Социальная психология: Хрестоматия / Сост. Е.П.Белинская, О.А.Тихомандрицкая. – М., 1999.
199. Шибутани Т. Социальная психология. – Ростов н/Д, 1998.
200. Шихирев П.Н. Современная социальная психология. – М., 1998.
201. Шутц У. Комплементарная функция лидерства // Современная зарубежная социальная психология: Тексты. – М., 1984.
202. Ядов В.А. Личность как предмет изучения // Социальная психология в трудах отечественных психологов: Хрестоматия. – СПб., 2000.
203. Ядов В.А. О диспозиционной регуляции социального поведения личности // Социальная психология в трудах отечественных психологов: Хрестоматия. – СПб., 2000.
204. Ядов В.А. Социальная идентификация личности. – М., 1994.
205. Якобсон П.М. Общение людей как психологическая проблема. – М., 1993.